

АРХИВ- МЕСТО УЧЕЊА ДЕЦЕ И МЛАДИХ

Име и презиме: Оливера Митровић, архивист

Адреса аутора и установе: Историјски архив Зрењанин, Трг Слободе 10, 23000 Зрењанин, 023/512-564

Наслов рада: „Архив- место учења деце и младих“

Сажетак: Одговарајући на тему „ Које треба архив? “ у свом раду ћу се бавити значајем развоја младих нараштаја за једно друштво, описаћу на који начин можемо подићи свест деце о значају архива, историји њиховог завичаја, познатих личности и догађаја из сопственог окружења на непосредан начин путем архивских докумената. Такође, бавићу се неким системским решењима у погледу унапређења педагошке делатности архива. У раду ћу описати на који начин библиотека архива може постати најдинамичнија служба архива кроз практичне примере активности које се могу предузимати. Кроз рад ћу покушати да пронађем пут како би **архив** у будућности могао постати **место учења** а не само повремених посета у зависности од актуелних потреба.

Архивска грађа као културно добро је од општег друштвеног значаја за свако друштво, па и за наше. Као мултидисциплинарни извор сазнања садржи драгоцене информације и податке о институционалним и појединачним људским делатностима и активностима. Отуда је разумљиво што савремена проучавања друштвене прошлости једног народа, нације или друштва уопште, није замисливо без архивских извора¹.

Полазећи од садржајног и другог значаја архивске грађе, прихваћена су у свету и код нас два основна начела: начело јавности и начело доступности. Архиви своју делатност усмеравају ка остваривању два основна циља: први, заштита и очување архивске грађе, и други, стварање што повољнијих услова за коришћење архивске грађе. Доступност архивима и архивским фондovima те публикавање архивске грађе представља највећи домет архивистичке партиципације у науци². У односу на културну вредност архивске грађе која се налази у депоима, ни издалека нису коришћене могућности да се још више приближе оку јавности и да постану суштинска честица образовног система.

Да би могла да се презентује, да би постала културни, педагошки и пропагандни материјал, архивска грађа мора да буде сакупљена, сређена и обрађена. Дакле, као “услов свих услова” и за културно-образовну делатност архива јесте пре свега сређена, пописана и на други начин обрађена архивска грађа у нашим архивима. Архивска делатност је пре

¹ Богдан Лекић „Архивистика“, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2006.год., стр. 244

² Зоран Вељановић „Архиви и јавност“, Зборник радова са саветовања ДАРВ-а 2011.год

свега оријентисана на прикупљање, чување и заштиту архивске грађе. Али сам мукотрпан рад архивиста и посвећеност, остао би затворен у зидовима архива уколико јавност са њим не би била упозната. Архиви би били неразумљиве, хладне и херметички затворене институције културе да нема публикувања грађе и изложбене делатности, крајњих продуката архивске струке³.

Када су у питању педагошко-едукативни садржаји, сарадња је неопходна са школама и универзитетима. Та сарадња би требало да је углавном, усмерена на помоћна наставна средства, посете архиву, изложбе докумената, такмичења, писање радова на основу грађе итд. Израда наставних помагала треба да прати сагледавање програмских потреба наставе, њихово усаглашавање са педагошким и методским принципима⁴

Савремено друштво сходно техничком напретку, поставило је, поред устаљених, нове захтеве пред архивске установе. Техничке иновације и употреба техничких уређаја омогућили су неслућене могућности приближавања архивске делатности најширем кругу корисника⁵. Међутим, сад се поставља питање на који начин и у којој мери архивске установе могу одговорити овим захтевима. За адекватан одговор на ове изазове потребно је да архиви поред техничке опремљености имају и кадар који је обучен за руковање техничким уређајима. Ово значи да се и културно-образовна делатност архива у данашње време мора схватити на савременији и оперативнији начин. Двадесет и први век је век информација и доступности информација, у коме архиви треба да нађу своју улогу. Архив код остваривања сарадње са другим институцијама не сме бити пасиван. Он треба да буде иницијатор многих видова сарадње, јер најбоље познаје могућности које пружа архивска грађа. Е ту ступа на сцену архивска библиотека и читаоница као место где би се деца и млади на другачији, интересантнији начин усвајали нова знања.

Имајући у виду да млади нараштаји којима се данас обраћамо, су деца 21 века, и да њих карактерише другачији начин усвајања знања од претходних генерација, сам метод преношења знања се мора прилагодити савременом тренутку. Данашњој деци су доступне нове технологије и методика саме наставе је неопходно да претрпи одређене измене. Класична структура је за данашњу децу неподстицајна, досадна и теже усвајају знања овим путем. Због тога је важно да стручњаци са обе стране сарађују и свако у свом домену помогне у лакшем преношењу знања. Кад то кажем мислим да архивисти одреде садржај који треба да се презентује а да просветни радници одреде у односу на садржај метод којим ће се пренети крајњем кориснику.

Један од значајнијих облика коришћења архивске грађе јесте за потребе наставе из историје. Циљ и задатак активности архива у овом погледу је да младе генерације упознају с значајем архивске грађе и да употпуни и илуструје наставни програм из историје, да их едукује у вези са коришћењем њеног садржаја, да подстакне интересовања

³ Мирјана Обрадовић, Зорица Нета-„Издавачка и изложбена делатност Историјског архива Београд“

⁴ Богдан Лекић – „Архивистика“, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2006.год стр.251

⁵ Зоран Вељановић – „Архиви и јавност“, Зборник радова са саветовања ДАРВ-а 2011.год

према истраживању и проучавању историје, да развије одговарајући однос према овој области културних добара⁶.

Као најчешћи облици активности архива на припреми очигледних средстава наставе су: историјске читанке са документима и неопходним појашњењима, мањи зборници докумената, албуми фотографија, наставни филмови, дијапозитиви, мултивизијски и мултимедијални програми намењени настави.

Да би наставна средства одговорила свом задатку, неопходно је да буду усаглашена са наставним програмом из историје, са степеном школовања, педагошким принципима и методиком наставног предмета. Од тога ком су узрасту намењени и који су облици наставних средстава, зависи њихов садржај, метод припреме, начин публикаовања или излагања⁷. Због тога је неопходна сарадња са наставницима и педагозима како би се садржај који се жели презентовати на најбољи начин представио деци а они га лако усвојили.

Мишљења сам да је од изузетне важности да се деца и млади пре свега упознају са архивском грађом локалног карактера, пружајући им тако увид у историју града и средине у којој живе. На тај начин ће се и код њих развити позитиван однос према неговању културних добара, подстаћи истраживачки дух и створити представа о прошлости, развити свест о целовитости историје, сазнање да смо сви део једног историјског тренутка који је повезан са прошлошћу и са будућношћу. Историјску свест код деце треба заснивати на научно утврђеним чињеницама и на научном размишљању, али да би се то реализовало, потребно је да и сами наставници и професори који им предају имају развијено историјску културу и свест⁸. Мислим да би велика штета била да се у највећој могућој мери не користи снага и аутентичност архивских докумената који управо својом истинитошћу магично привлаче пажњу и задивљују.

Када ово кажем пре свега имам на уму архивску изложбу, као једног од облика презентације, која пружа могућност да се на један популаран начин дође до сазнања о прошлости. По свом садржају, карактеру, намени и начину приказивања, изложбе могу бити: опште, тематске и педагошке. Важно је рећи да архивски документ поред неспорне информативне, научне и историјске вредности може послужити и као средство у културно-просветној делатности. Архиви као ризнице културног наслеђа сваке средине, школама, а самим тим и ученицима, могу да пруже непресушан извор сазнања. Стога педагошка изложба као резултат сарадње архива и школе архивској грађи даје посебан и одговарајући значај. Ново доба донело је и нове облике излагања архивске грађе. Све више се појављују дигиталне изложбе које деци новог доба су много прихватљивије и интересантније.

Поред овог захтева у односу на наставнике и професоре, потребно је пре свега системски решити овај проблем. Када ово кажем, првенствено мислим да се кроз план и

⁶ Богдан Лекић „Архивистика“ Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2006.год, стр. 249

⁷ Богдан Лекић „Архивистика“ Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2006.год, стр. 250

⁸ Ванда Војводић Мицова „Улога и одговорност архива у креирању историјске свести народа“

програм у настави уврсти неколико часова годишње посвећено овој тематици. Јер ће се у противном дешавати да као што је сада, ђаци посете историјски архив тек када буду у прилици да раде матурски рад и сл. Као најважнија идеја која ме је подстакла да пишем рад на ову тему, је мој став да и из других предмета, изузев историје, архивска грађа може бити драгоцен за учење. Ту пре свега мислим на предмет ликовне културе, музичког, српског језика и књижевности, географије итд. Верујем да сваки архив у свом месту има значајних личности и догађаја из ових области, предмета који би се могли обрадити на овај начин. Што се тиче паралеле са ликовном културом архив располаже подацима, на пример о познатим сликарима Урошем Предићем и Константином Даниелом. Часови географије могу да се употпуне картама и плановима из збирке карата и планова који се чува у нашем архиву. У архиву се чува и лични фонд Михаила Шипоша виолинисте и хороваође. Такође се у нашем архиву чува и лични фонд књижевника Тодора Манојловића који садржи занимљиве податке из његовог живота и рада који могу у многome да употпуне наставу српског језика и књижевности. Могућност одржавања часова у просторијама архива, показивање и упознавање са архивским фондовима и збиркама али и друге делатности које би просветним радницима и ученицима биле интересантне, занимљиве и значајне, када је у питању историја њиховог места допринели би свакако и популаризацији архива. Међутим, добробит била двосмерна јер би тиме и сама настава добила на квалитету.

Међутим, садашњост је таква да су у највећој мери архиви, тј. архивска грађа наишли на практичну примену у високообразовном систему и то на Одељењу за историју Филозофског факултета (Београд, Нови Сад, Ниш) у оквиру предмета увод у историјске студије и методика наставе историје (у виду семинарских вежби и практичне наставе)⁹. Поред тога, студенти се у оквиру сопствених истраживања и писања семинарских и дипломских радова упућују на коришћење грађе у архивским установама. Такође, архиви и архивска грађа користе се за наставу историје и то у припреми очигледних средстава наставе те одржавања предавања о значају и коришћењу архивске грађе, организовањем посета архиву ради упознавања са његовом делатношћу и начину коришћења грађе, организовање практичне наставе истраживања и израде радова из историје у сарадњи са професорима историје, организовање такмичења. Могућност коришћења архивских установа у образовном систему могу се повећати у оном односу у којем образовни системи покажу заинтересованост.¹⁰

Једино место где се може користити архивска грађа је архивска читаоница (у којој се води евиденција архивске читаонице). Доступност архивске грађе је потпуна и велики број домицилних и страних корисника користи ту могућност¹¹. Међутим, у највећој могућој мери користи се приватна иницијатива научних и других корисника који због природе свог посла, али и због других потреба долазе у архиве. Архиви не могу да егзистирају сами за себе и без јавности. Стога је на њима да свакодневно чине напоре да се приближе јавности и да путем отворених врата привлаче што више корисника.

⁹ Арсен Ђуровић „Архиви у настави историје“ бр.6, Нови Сад, 1997,116-121

¹⁰ Арсен Ђуровић „Архиви у настави историје“ бр.6, Нови Сад, 1997,116-121

¹¹ Зоран Вељановић „Архиви и јавност“, Зборник радова са саветовања ДАРВ-а 2011.год

Мотивисан, обучен и добро припремљен кадар вероватно је један од највећих предуслова да отворена врата архива не зјапе празна баш у истој оној мери као што ни корисници неће излазити кроз њих са празним нотесима.¹² Када би се остварило све напред речено архивска библиотека и читаоница би постале најдинамичније део архива, што сматрам неопходним ако желимо да радимо на популаризацији архива.

РЕЗИМЕ

Имајући у виду све наведено, могу рећи да архив може постати место учења деце и младих али уз испуњавање свих горе наведених услова. Прво потребна је иницијатива архива као имаоца архивске грађе, обучен, спреман и мотивисан кадар, као и техничка и материјална опремљеност. Друго, просветни кадар исто тако треба бити обучен, припремљен и мотивисан и спреман да на позитиван начин одговори на иницијативу архива. Само на овај начин може се учинити први корак на путу подизања историјске свести младих нараштаја. Међутим, често можемо чути да се неке идеје не могу реализовати из материјалних разлога. Мишљења сам до то једним делом јесте истина али исто тако, постоје ствари и идеје чија је важност изнад материјалног. Постоје појединци који разумеју важност подизања историјске свести младих нараштаја, али њихов ентузијазам није довољан јер нема подршку система. **Чињеница је да архив многим треба, али бих желела да многим постане потреба.**

ЗАКЉУЧАК

На основу свега изнетог можемо закључити да архиви треба да се што више укључе у едукацију млађих генерација, а ту првенствено треба обратити пажњу на предавања у основној школи. У наставу историје на том узрасту треба укључити и лекције

¹² Зоран Вељановић „Архиви и јавност“, Зборник радова са саветовања ДАРВ-а 2011.год

везане за локалну историју. Таква предавања требало би пре свега држати у просторијама архива, где би ђаци могли да виде оригинална документа, фотографије, новине, карте, планове и друга документа која сведоче о личностима и догађајима из одређеног периода. На тај начин ученици ће лакше створити слику о битним датумима, догађајима и личностима из прошлог времена и тако развити историјску свест и изградити свој национални идентитет. Тако ће научити да поштују туђу традицију и историју, а самим тим и своју. Такође, научиће да цене борбу и залагање за идеје. За старију генерацију треба приређивати предавања да би освежили своје сећање и знање из локалне и националне историје. Све то треба да буде документовано путем архивске грађе, која у неку руку говори сама за себе. Треба путем докумената, што непристрасније, утицати на формирање историјске свести и националног идентитета¹³.

Архив мора “ући” у школе, домове, али не само декларативно, већ суштински, кроз стицање знања. Због тога сам у наслову рада и нагласила да архив треба да постане место учења. Међутим, раним упознавањем деце и младих са архивском делатношћу добићемо будуће истраживаче који знају како се користи архивска грађа и који ће је надам се више користити али и грађане који ће знати да чувају документа, како лична тако и друга, туђа и бити пажљиви према њиховој важности и значају. Такође, контакт са документима, са истином коју они носе, без обзира да ли је она лепа или ружна помоћи ће у уклањању стереотипа, разбијању лажне слике о сопственој прошлости, урушавању митова и истовремено стварању позитивног става о историји као збиру успона и падова једног народа. Тако ће се изградити и јасан поглед на садашњост, али и постављати реални циљеви за будућност¹⁴

¹³ Ванда Војводић Мицова „Улога и одговорност архива у креирању историјске свести народа“, Зборник радова 2, Тара 2018.год.

¹⁴ Слободанка Цветковић „Поглед на културно-просветну делатност архива“, фебруар 2011